

Kommunstyrelsen

2025-06-10

Dnr BOU 2025-297
Dnr BIN 2025-210
Dnr AN 2025-95
Dnr KS 2025-303Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över - Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)

Ärende

Linköpings kommun har av Utbildningsdepartementet inbjudits att lämna synpunkter på förslag och bedömningar i delbetänkandet Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18).

Sammanfattning

Linköpings kommun ställer sig i stort positivt till utredningens ambition och förslag som syftar till att minska betygsinflationen och öka likvärdigheten i meritvärdesberäkning mellan landets skolenheter.

Vidare vill Linköpings kommun understryka vikten av att det landar i ett på lång sikt hållbart betygssystem. Det är både kostsamt och ogynnsamt att byta system allt för ofta.

Linköpings kommun ser att förslagen om nationella slutprov, central rättning av nationella prov och meritvärdeskalibrering har potential att bidra till en ökad likvärdighet i urval till gymnasieskolan och högre studier. Vidare välkomnar Linköpings kommun att utredningen föreslår en ny och enhetlig betygsskala samt betonar vikten av att undvika allt för omfattande specificering av betygskriterierna. Linköpings kommun instämmer i bedömningen att detta riskerar att flytta fokus från undervisning och lärande till bedömning.

Linköpings kommun är även positiv till förslagen att lärarnas professionella bedömning förblir central för betygsättningen. Lärare är skickliga på att bedöma de egna elevernas kunskapsutveckling. De nationella slutproven utgör dock en helt avgörande komponent för meritvärdeskalibrering och ökad likvärdighet mellan skolenheter på nationell nivå, något den enskilda läraren inte kan förväntas göra. Vidare är Linköpings kommun positiv till den föreslagna utökningen av antalet betygssteg för mindre än godtagbara kunskaper, vilket bedöms kunna spegla elevernas kunskaper mer rättvist än i dagens betygssystem. Förslagen med en mindre skarp gräns för godtagbara kunskaper kommer medföra att väsentliga fler elever blir behöriga till nationella gymnasieprogram vilket är positivt.

För att de nationella proven ska kunna bidra till en ökad likvärdighet och rättvis bedömning inom hela utbildningssystemet, inklusive vuxenutbildningen, är det av yttersta vikt att provbedömningen är väl genomtänkt, valid och tillförlitlig. Linköpings kommun betonar att en rättssäker och tillförlitlig provbedömning blir avgörande, inte minst för att minska fusk.

Linköpings kommun noterar med viss oro att vuxenutbildningen riskerar att hamna i skymundan i utredningen. Linköpings kommun vill understryka vikten av att se vuxenutbildningen som en central del av utbildningssystemet, med tydliga skillnader i behov och syfte jämfört med andra skolformer. I det fortsatta arbetet är det därför nödvändigt att det nya systemet med nationella prov även utvecklas och anpassas utifrån vuxenutbildningens specifika förutsättningar.

Linköpings kommun befärar att införandet av samordnade nationella slutprov med mer reglerade tidsramar kan innebära ökade kostnader i form av att genomförandet ställer högre krav på teknisk infrastruktur och ett eventuellt ökat behov av personalresurser under provgenomförandet. Införandet av samordnade nationella slutprov kräver även betydande förberedelser och teknisk kapacitet. Det är därför viktigt att analysera dessa potentiella kostnadsökningar och logistiska utmaningar inför ett eventuellt beslut.

Övergripande synpunkter

9. Förslag på en numerisk betygsskala och nya betygskriterier

9.2 En betygsskala 1-10

Utredningens förslag: Vid betygssättning inom grundskolan, anpassad grundskola, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan, anpassad gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå ska tio betygsssteg användas. Betygsskalan ska gå från 1 till 10. Om det helt saknas underlag för bedömning av elevens kunskaper, t.ex. till följd av en elevs frånvaro ska detta markeras i betygskatalogen med streck. Detta ger värdet 0 vid meritvärdering.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun tillstyrker utredningens förslag med en numerisk betygsskala från 1-10, inklusive fler steg under och över den godtagbara nivån för att bättre kunna differentiera elevernas kunskapsnivåer och utnyttja hela skalan vid urval. De tre betygen för mindre än godtagbara kunskaper ses på ett bättre sätt kunna spegla elevernas progression och bidra till motivation än dagens F-betyg.

9.3.1 Nya betygskriterier som är stödjande vid betygssättning

Utredningens förslag: Betygskriterierna ska vara desamma för samtliga ämnen och årskurser i grundskolan, anpassad grundskola, sameskolan,

specialskolan, gymnasieskolan, anpassad gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun välkomnar en betygskala i flera steg med enhetliga betygs-kriterier i samtliga ämnen. Genom att frånga omfattande betygs-kriterier kan förhoppningsvis ett skifte ske där större fokus kan läggas på undervisning och lärande istället för på bedömning och tolkning av betygs-kriterier. Detta ligger i linje med en sammantagen bedömning.

Linköpings kommun ser därför en risk med att det utformas beskrivningar av det som benämns bedömningens inriktning i kommentarmaterial (s. 479). En risk med detta är att det försvårar en förändrad syn på bedömning och att uttolkning av betygs-kriterier ersätts med uttolkning av bedömningens inriktning, vilket vore olyckligt mot bakgrund av den problematiska roll dagens betygs-kriterier fått för undervisningen.

10. Förslag på betygsmodell för grundskolan

10.1 Huvudförslag: meritvärdeskalibrering

Utredningens förslag: Det ska införas en ny modell för beräkning av det meritvärde som ska ligga till grund för antagning och urval till gymnasieskolan. Elevens meritvärde ska utgöras av två delar, ett kalibrerat betygsvärde och ett genomsnittligt provresultat.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun tillstyrker utredningens huvudförslag på meritvärdeskalibrering framför det alternativa förslaget på ämnesvis kalibrering. Huvudförslaget bedöms som enklare och mindre krångligt samtidigt som ämnesbetyget läraren satt inte påverkas. Den föreslagna modellen nyttjar lärarsatta betyg i kombination med att likvärdighet mellan skolor kan uppnås utan att lärarna själva behöver justera de satta betygen.

Linköpings kommun ser att det fortsatt är nödvändigt att tillhandahålla bedömningsstöd (s.507) för att underlätta likvärdighet inom skolenheter, något meritvärdeskalibreringen inte tar hänsyn till eftersom detta sker mellan skolenheter. De bedömningsstöd som tas fram bör genom konkret vägledning underlätta lärarens arbete med att differentiera/rangordna elevernas kunskaper inom skolenheten. Detta kan motverka att varje skolenhet behöver arbeta fram egna modeller/stöd för detta vilket bedöms leda till omfattande merarbete i verksamheterna.

13. Förslag på betygsmodell för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

Utredningens förslag: Sammanfattningsvis fokuserar förslagen i kapitel 13 på att anpassa betygssättningen, användningen av nationella slutprov och regelverk inom kommunal vuxenutbildning till den nya betygsskalan 1-10 och det nationella systemet med kalibrerade meritvärden.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun anser att man borde ha utgått mer från vuxenutbildningens särart och behov i utredningen och de framlagda förslagen när det gäller komvux. Flexibilitet och kontinuerlig utbildning bidrar till ett upplägg där elever snabbt kan komma vidare i sina studier. Vuxenutbildningen utgör på så sätt en viktig bas för att förkorta arbetslöshetstider, underlätta karriärbyten, bidra till kompetensförsörjning, komplettera till högre studier med mera, vilket genererar vinster för både individ och samhälle.

Förslaget med endast två nationella provperioder per år kommer att begränsa vuxenutbildningens flexibilitet. Underlaget från ett nationellt prov är inte lika omfattande och varierat som lärares betygsunderlag. Detta ställer stora krav på att de nationella provens utformning så att bedömningen av elevens nivå i ämnet blir heltäckande och rättvisande. Med en utdragen process med nationella prov i gymnasieskolan, som enligt förslaget ska gälla även kommunal vuxenutbildning, där prov är utspridda över längre perioder begränsar elevernas möjlighet att snabbt kunna läsa enstaka ämnen för att kunna gå vidare till andra studier.

Linköpings kommun vill poängtera att elever inom komvux behöver ha ett mer flexibelt upplägg i tid och rum då de inte sällan kombinerar studier med annan sysselsättning. De använder sina betyg till flera typer av utbildningar som inte följer den nationella antagning till högskola och universitet. I det fortsatta arbetet behöver det nya systemet av nationella prov även utvecklas utifrån vuxenutbildningens specifika behov och syfte.

15. Förslag på ändrade behörighetsregler för antagning till gymnasieskolan och till högre utbildning

Utredningens förslag: Kapitel 15 berör förslag på ändrade behörighetskrav för antagning till gymnasieskolan och till högre utbildning, beräkning av meritvärde från gymnasieskolan och kraven för en gymnasieexamen.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun tillstyrker utredningens förslag av ändrade behörighetskrav som syftar till en mer likvärdig antagning till gymnasieskolan med stöd av den meritvädeskalibreringsmodell som föreslås i utredningen och att antagningsreglerna till gymnasieskolan blir mer kompensatoriska, vilket innebär att ett lågt betyg i ett enskilt ämne inte ska kunna leda till att en elev

som i övrigt har goda kunskaper per automatik inte stängs ute från ett nationellt program i gymnasieskolan. Linköpings kommun ställer sig positiva till att meritvärde på minst 4 ger behörigheten till ett nationellt program i gymnasieskolan.

Linköpings kommun välkomnar avskaffandet av programinriktat val som introduktionsprogram och ett nytt individuellt förberedelseprogram, i enlighet med förslaget i delbetänkandet *Fler vägar till arbetslivet* (SOU 2024:75). Linköpings kommun noterar positivt att det utifrån i uträkningen av meritvärdetsberäkningen sker en kompensation där ett lägre betyg i ett ämne kan uppvägas av ett högre betyg i ett annat.

Linköpings kommun tillstyrker förslaget att minska antalet introduktionsprogram, vilket kan bidra till att tydliggöra de olika programmens syften och ge fler elever möjlighet att uppnå behörighet till ett nationellt gymnasieprogram och få gå en sammanhållen gymnasieutbildning.

Förslaget om höjda behörighetskrav för de nationella yrkesprogrammen gör att elever med lägre förkunskaper kommer att hänvisas till yrkesprogram omfattande 1900 poäng. Elevgruppen på dessa program kommer sannolikt vara mycket heterogen där många elever både har behov av generella och individualiserade stödinsatser i olika utsträckning.

Trots att kraven inom yrkesprogrammen omfattande 1900 poäng är lägre än motsvarigheterna inom de nationella yrkesprogrammen anser Linköpings kommun att flera elever kommer få svårt att nå samtliga mål för dessa utbildningar som en följd av de låga behörighetskraven. Flera yrkesämnen förutsätter att eleverna har med sig grundläggande kunskaper från grundskolan som, i Linköpings kommuns mening, ej motsvarar meritvärde 1 eller godtagbara kunskaper i tre ämnen. Utöver detta kommer utbildningarna fortsatt ha krav på arbetsförlagt lärande (APL) vilket också ställer andra krav på eleverna som flera elever inom målgruppen sannolikt kommer att få svårt att leva upp till. Sammanfattningsvis anser kommunen att behörighetskraven för yrkesprogram 1900 poäng bör höjas i syfte att fler elever ska kunna nå målen med utbildningarna och ges förutsättningar att uppnå anställningsbarhet efter avslutade studier.

Linköping ser, likt kommunens tidigare yttrande av delbetänkandet *Fler vägar till arbetslivet*, att förslaget kan innebära ett ökat hemkommunsansvar avseende yrkesprogram 1900 poäng och att elevernas valmöjligheter riskeras att begränsas.

Linköpings kommun ställer sig positiva till de ändrade kraven för gymnasieexamen, att det likt dagens system innebär att det krävs betyg i minst 2500 gymnasiepoäng med lägsta betygsvärdet 4 på 2250 av de

ingående poängen och för yrkesexamen även ska ingå betyg i programgemensamma ämnen med 400 poäng.

16. Förslag på reglering av betygssättning

16.4.1 Bedömningssamråd för likvärdighet inom skolor och program
Utredningens förslag: Inför betygssättning, när ämnen avslutas i grundskolan och specialskolan, ska bedömningssamråd genomföras mellan lärare som undervisar och sätter betyg i samma ämne inom en skolenhet. Rektor ska vara ansvarig för att bedömningssamråd sker.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun tillstyrker utredningens förslag om att bedömningssamråd ska hållas vilket får anses avgörande för likvärdigheten inom skolenheten. En tydlig vägledning kring samråden efterfrågas för att undvika sammanblandning av olika syften och att varje enhet behöver arbeta fram lokala modeller (s. 655). Det behöver vara tydligt vad som ska göras.

Med rätt förutsättningar finns goda möjligheter att lyckas med samråden, då lärare generellt är skickliga på att bedöma de egna elevernas kunskaper i förhållande till varandra. Tidigare har dock lärarna haft nationella proven som stöd i detta arbete men de kommer att utgå enligt förslaget, därav behovet av vägledning för att undvika osäkerhet. Det är samtidigt klokt att möjligheter finns att nyttja redan befintliga lokala modeller för de som önskar (s.656).

Bestämmelserna och vägledningen för bedömningssamråden bör vara sådana att det tydligt motverkar "teach to the test"-effekter (s. 657). Detta kan motverka risker med att de nationella slutproven riskerar att styra utbildningen för mycket. Exempelvis muntliga förmågor och annat som inte mäts i slutproven kan då beaktas.

Det bör också framgå att testa kunskaper kontinuerligt i undervisningen är ett effektivt sätt att lära sig på och att frekvent testande av kunskaper minskar testängslan på sikt (s. 658, jfr. s. 783). En risk kan finnas att egna omfattande slutprov skapas på skolorna inför bedömningssamråden, vilket kan skapa onödig stress hos lärare och elever.

17. Förslag på ändringar i det nationella provsystemet

17.1.2 Justera ramverk och informera om det nya syftet
Utredningens förslag: Statens skolverk ska ges i uppgift att justera systemramverket för de nationella proven så att de även fungerar i enlighet med det nya syftet som de nationella slutproven får. Myndigheten ska informera om det nya syftet för relevanta målgrupper. Det gäller såväl information till rektor, lärare och elever som till samarbetspartner inom provkonstruktion.

Linköpings kommuns yttrande:

Det kommer att finnas ett omfattande behov av att klargöra och kommunicera kring det nya syftet med de nationella slutproven. En försvårande omständighet kan bli begreppet "nationella prov". Detta gäller framförallt i grundskolan där de nationella proven i åk 3 och åk 6 föreslås vara kvar men ha en undervisningsstödande funktion samtidigt som de nationella slutproven i åk 9 kommer att ha en kalibrerande funktion. Syftet kommer alltså att vara olika och därför kan det behöva övervägas att ändra benämningen på nationella proven i åk 3 och åk 6 (exempelvis till nationellt bedömningsstöd), annars finns risken att det skapar förvirring hos elever och vårdnadshavare.

17.1.3 Poäng för varje provutgåva ska skalas om efter provens genomförande

Utredningens förslag: Statens skolverk ska ges i uppgift att ekvivalera de prov eller provdelar som innehåller flera korta uppgifter (matematik, NO, SO, engelska hör- och läsförståelse samt svenska och svenska som andraspråk läsförståelse) på ett enhetligt sätt genom årsvis standardisering. (s. 670)

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun delar bedömningen att det är önskvärt att samtliga delprov som ska ekvivaleras tillsammans genomförs på samma dag och starttid i hela landet (s. 673). I de fall samtliga provdelar behöver genomföras på samma dag (Matematik, SO och NO) finns risken att detta kommer innebära praktiska utmaningar. Detta behöver analyseras noggrant och huvudmän ges förutsättningar att genomföra proven på ett adekvat sätt. Detta kommer sannolikt innebära ökade kostnader för huvudmännen. Inte minst skiljer sig tillgången till digitala verktyg mellan skolformerna. Inom kommunal vuxenutbildning studerar en stor del av eleverna på distans. Här behöver man då organisera provtillfällen med lokaler samt tillse att det finns datorer för eleverna att tillgå då deras privata inte kan förutsättas ha den programvara som behövs för att genomföra proven rättssäkert. I gymnasieskolan kan det innebära organisatoriska utmaningar när ämnen avslutas i förhållande till nationella slutproven.

17.1.5 Central rättning ska införas för samtliga nationella slutprov

Förslag: Statens skolverk ska ansvara för att samtliga nationella slutprov bedöms centralt.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun instämmer i att ett system med central rättning är nödvändigt för den föreslagna modellens legitimitet. Däremot behöver tidsaspekten noga tas i beaktande. Enligt utredningen görs bedömningen att rättningen ska kunna ske i huvudsak efter grundskolans och gymnasieskolans skol- respektive vårterminsavslutning. I praktiken innebär detta att rättningen och kalibreringen behöver ske under ett kort tidsfönster givet att eleverna ska få besked och antas till utbildning inför höstterminen.

17.1.6 Nationella slutprov ska konstrueras för att automaträttas och bedömas centralt

Utredningens förslag: Poängen från muntliga provdelar utgör i dag 20–30 % av provets totala poäng beroende på prov. I meritvärdeskalibreringsmodellen är det inte nödvändigt att specifikt mäta elevernas muntliga kunskap och sådana moment behöver inte finnas med i slutproven. Såväl lärare som elever som vi i utredningen har kommit i kontakt med vittnar om att det finns elever som kämpar med de skriftliga målen för ämnet men som kan kompensera för dessa brister genom muntligt deltagande. I ett provsystem där det är skriftliga kunskapsuttryck som bedöms riskerar dessa elever att få lägre provresultat och meritvärden än i dag. Det är en av anledningarna till att vi har bedömt att 70 % av meritvärdet bygger på lärarsatta betyg och en mindre del, 30 %, utgörs av elevens provresultat.

Linköpings kommuns yttrande:

Förslaget bygger på gymnasieskolans upplägg. För elever inom vuxenutbildning försvinner möjligheten att komplettera/kompensera skriftlig problematik och visa kunskaper muntligt helt. Det missgynnar en elevgrupp som inte allt för sällan har en till viss del misslyckad skolgång bakom sig.

De nationella slutproven kan komma att bli styrande för planering och genomförande av utbildning i komvux, både för kommunernas anordnande och för hur elever väljer att läsa. Elever som siktar på högre studier kan anpassa sig till provtillfällena, vilket eventuellt kan leda till en minskad möjlighet att läsa ämnesnivåer mer kontinuerligt under ett år.

17.1.7 Återkoppling från nationella slutprov

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun gör bedömningen att rektor bör ha tillgång till enskilda betygsättande lärares provresultat i syfte att kunna arbeta med den interna likvärdigheten i betygssättning. Detta för att se hur provresultatet påverkar det kalibrerade meritvärdet.

17.1.12 Anpassningar ska beslutas av rektor och undantag ska beslutas av Skolverket

Utredningens förslag: Det ska på förordningsnivå regleras att rektor ska besluta om anpassningar vid en elevs provgenomförande. Beslutade anpassningar ska dokumenteras. Statens skolverk ska föreskriva vilka anpassningar som ska tillåtas vid provgenomförande.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun instämmer i att det bör finnas möjligheter för rektor att besluta om vissa anpassningar, men även denna möjlighet bör begränsas så

att det sker restriktivt. I huvudsak bör anpassning handla om inbyggda anpassningar som finns tillgängliga i provbetyget för alla elever. Detta för att upprätthålla systemets legitimitet i meningen att eleverna i stort genomför proven med samma förutsättningar och att skolorna ges incitament att träna elever på att prestera självständigt vid givna tillfällen. Att kunna visa vad man kan vid ett givet tillfälle (provsituation) är något centralt i livet och bör betraktas som något viktigt att lära sig (ska inte anpassas bort). Idag kan anpassningar ske som ger elever mycket olika förutsättningar att prestera vid provtillfällen. Eftersom syftet med de nationella slutproven är skapa en likvärdighet mellan skolor blir detta en mer betydelsefull fråga att reglera än idag då proven har en mer bedömningsstödjande funktion för den enskilda läraren.

17.4.5 Förslag om hur oegentligheter vid nationella slutprov ska förebyggas och åtgärdas

Utredningen förslag: Regeringen ska ge Statens skolverk i uppdrag att utreda hur fusk och oegentligheter vid nationella slutprov ska hanteras och definieras, vilka konsekvenser som ska kunna följa vid oegentligheter, vem som ska fatta beslut om eventuella konsekvenser av fusk och andra oegentligheter och hur en eventuell överklagandeprocess bör utformas.

Linköpings kommuns yttrande:

Linköpings kommun tillstyrker utredningens förslag och delar bedömningen att riskerna för fusk ökar väsentligen när de nationella slutproven får större betydelse för både skolan och enskilda elever. En möjlighet som bör övervägas och som inte lyfts i utredningen explicit är att redan i provkonstruktionen försvåra fusk (genom att exempelvis ordningsföljden på frågor/svar delvis slumpas fram så att eleverna i gruppen/klassen inte har samma uppgifter framför sig). På liknande vis kan andra aspekter under genomförandet behöva beaktas, såsom extern insyn under provtillfällena.

För Linköpings kommun

Kristina Edlund
Kommunstyrelsens ordförande

Kopia till:
Barn- och ungdomsnämnden
Bildningsnämnden
Arbetsmarknadsnämnden